

ПЕДАГОГІЧНИЙ

ПРОЦЕС:

теорія і практика

- ✓ педагогіка
- ✓ психологія

Випуск 3(1), 2010

ББК 74.00
УДК: 378
П24

Збірник наукових праць з проблем теорії і практики педагогічного процесу адресовано науковцям, студентам, викладачам середніх професійних і вищих закладів освіти, аспірантам, докторантам, всім хто цікавиться проблемами психолого-педагогічного забезпечення процесу навчання і виховання в закладах освіти різних типів і рівні акредитацій

Засновники:

Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України

Благодійний фонд імені Антона Макаренка

Збірник наукових праць видається з благодійною метою і розповсюджується безкоштовно

Реєстраційне свідоцтво
 КВ № 5608 від 12.11.2001 р.

ISSN - 2078-1687

Адреса редакції.
 04060, м Київ, вул. Берлінського, 9.
 Телефони:
 Головний редактор –
 (8-044) 440-63-88 (Київ)
 E-mail: sysoeva@gmail.com.ua

Заступник головного редактора:
 (8-044) 440-63-88 (Київ)
 E-mail: sigaevale@mail.ru

Головний редактор
Світлана СИСОЄВА

Лариса СИГАЄВА (заст. гол. ред.),
 Георгій БАЛЛ (заст. гол. ред.),
 Сергій БОЛТІВЕЦЬ,
 Павло ВОЛОВИК,
 Семен ГОНЧАРЕНКО,
 Іван ЗЯЗЮН,
 Марія ЛЕЩЕНКО,
 Валентин МОЛЯКО,
 Нелля НИЧКАЛО,
 Неоніла ПОВІРЧЕНКО,
 Едуард ПОМИТКІН,
 Валентин РИБАЛКА,
 Ірина Соколова (відп. секретар),
 Валентина СЕМИЧЕНКО,
 Лідія ХОМИЧ,
 Тамара ЯЦЕНКО

Комп'ютерний набір:
 Вікторія Князьська

Рекомендовано до друку рішенням вченої ради Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих АПН України від 01.07.2010 р., протокол № 6.

Збірник наукових праць включено до ВАК України до переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук з психології та педагогіки (Затверджено постановою президії від 14.10.2009 р. №1 -05/4 бюлетень ВАК України №11 2009).

© Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих
 НАПН України, 2010

© Благодійний фонд імені Антона Макаренка, 2010

XI Тиждню освіти дорослих в Україні

“Освіта дорослих для розуміння і соціального партнерства”

присвячується

Болтівець С. І.	Психогігієнічна місія андрагогіки як теорії і методики суспільної просвіти та ціложиттєвого самовдосконалення людини	
Огнев'юк В. О.	Освітні ідеали.....	1
ПЕДАГОГІКА		
Артеменко І. Е.	Роль педагогічної майстерності викладача психолого-педагогічних дисциплін в організації навчальних занять з використанням інформаційно-комунікаційних технологій	1
Балахадзе Л. А.	Особливості професійної педагогічної освіти дорослих у Мексиці ..	2
Беседа Н. А.	Формування освітнього середовища в сучасній школі на засадах здоров'язбереження школярів	3
Бєлікова Н. О.	Порівняльний аналіз систем підготовки фахівців з фізичної реабілітації в деяких країнах Європи	3
Богданець-Білокаленко Н. І.	Особистість як соціальний індивід на основі освітнього ідеалу	4
Борисенко Л. Л.	Андрагогічні аспекти дослідження функціональних станів студентів у процесі психолого-педагогічної підготовки у ВНЗ	5
Борщ І. П.	Особливості технологічного процесу комп'ютерного моделювання зачіски та макіяжу	6
Василенко О. В.	Проблема розвитку професійної культури працівників правоохоронних органів	7
Герлянд О. М.	Моніторингові дослідження професійної діяльності вчителя початкових класів	8
Гладченко О. В.	Проблеми формування інформаційної культури дорослої людини	8
Гордієнко Н. В.	Психолого-педагогічна просвіта батьків як складова освіти впродовж життя	9

Дмитришина Н. М.	Національне виховання як пріоритетний напрям сучасної освіти	102
Добровська Л. М.	Модель організації процесу формування професійної компетентності з інформаційних технологій майбутніх фахівців медико-інженерного профілю	109
Дудницька Н. В.	Використання результатів зовнішнього оцінювання для аналізу успішності учнів на національному рівні та модернізації навчальних програм в США.....	120
Дятленко Н. М.	Післядипломна освіта педагогів дошкільних закладів на андрагогічних засадах	129
Ємельяненко С. А.	Розвиток вечірніх вищих народних шкіл Німеччини в період веймарської доби	138
Жуковський В. М., Сіданіч І. Л.	Методологічні аспекти підготовки навчально-методичного комплексу з курсу «Основи християнської етики» для початкової школи	144
Завацька Н. Є.	Формування освітнього середовища в системі соціальної реадaptaції осіб зрілого віку	154
Зінченко С. В.	Неформальна освіта дорослих: правовий аспект (на прикладі діяльності Всеукраїнського громадського об'єднання «Центр захисту прав людини "Свобода"»)	163
Іванова О. В.	Самостійна пізнавальна діяльність студентів-транспортників при вивченні ділової української мови	171
Іванюк Г. І.	Освітні ідеали людини на зламі епох	178
Калініченко О. В.	Результати експериментального впровадження методики навчання старшокласників композиції у допрофесійній художній освіті	189
Князька В. В.	Андрагогічні підходи до навчання майбутніх фахівців перукарського мистецтва	201

УДК :37:1

Іванюк Г. І.,
м. Київ

Освітні ідеали людини на зламі епох

У статті висвітлено результати наукових розвідок впливу суспільства і цивілізації на розвиток освітніх ідеалів людини.

Ключові слова: освітній ідеал людини, освітній ідеал суспільства, філософія освіти, цивілізаційні процеси.

Освіта є фундаментальною умовою реалізації людиною своїх громадянських, політичних, економічних, культурних та інших прав, тому її визнають найважливішим чинником розвитку інтелектуального потенціалу нації, гарантом самостійності та конкурентоспроможності. У розвинених країнах світу національну систему освіти розглядають як своєрідний індикатор, що визначає рівень процвітання, безпеки та майбутні перспективи країни, не стратегічно важливу царину суспільного буття, інституцію формування суспільства зрілих особистостей та один із факторів кристалізації етнічної самоідентифікації. Усе це спричинило зростання інтересу дослідників до філософської проблематики освітньої діяльності та аналізу педагогічної реальності.

Освітні ідеали є продуктом розвитку людської цивілізації. Вони відображають історико-культурний досвід та ціннісні орієнтації суспільства і потреби людини щодо підготовки до життя в майбутньому — молодого покоління.

Проблеми виховного ідеалу людини і суспільства знаходять своє відображення у працях відомих філософів, психологів, педагогів: І. Бека, Г. Ващенко, Л. Виготського, В. Винниченка, М. Грушевського, І. Кона, Г. Костюка, О. Киричука, В. Огнев'юка, Г. Сковороди, В. Сухомлинського, М. Стельмаховича, С. Русова, І. Франка, П. Юркевича [1; 2; 9].

В умовах глобалізації світових процесів, діалогу культур, розвитку інформаційної цивілізації актуалізується проблема освітніх ідеалів людини, що стає гострою для всіх систем освіти і для української зокрема.

Модернізація сучасної системи освіти в Україні не виключає реальності існування окремих зразків освітніх ідеалів радянської

© Іванюк Г. І., 2010

періоду. Тому окремі дошкільні, загальноосвітні навчальні заклади несуть у собі елементи організації освітнього процесу, що є далекими від демократичних. Сучасна система освіти далека від задоволення освітніх ідеалів батьків та учнів, потреби та їх інтереси часто-густо не враховуються. Невизначеність суспільних ідеалів часто породжує коливання та розгубленість педагогів і громадськості щодо поступу освіти.

Проблеми національного виховання активно порушувались на хвилі демократичного підйому наприкінці 80-х — на початку 90-х рр. ХХ ст. В Україні ХХІ ст. цю проблему розглядають значно рідше, але це не означає, що її вирішено. Зараз вона набуває все більшої актуальності, адже теоретичні розвідки та розробки лишаються осторонь практики.

Попри численні дослідження на часі є з'ясування впливу цивілізаційних процесів на формування освітніх ідеалів людини та конкретизація їх на сучасному етапі розвитку української освіти.

Кінець ХХ — початок ХХІ ст. — це час кризи цінностей та ідеалів техногенної цивілізації і початок формування цінностей постіндустріального суспільства. Сучасні високі технології та їх наукове забезпечення формують нове ставлення до самого наукового знання, не зводячи розуміння його тільки до потреб пошуку істини та прирощування, а пов'язуючи з етичними принципами та імперативами. Проте тенденція постіндустріального розвитку, змінюючи історичний тип наукової раціональності, зберігає високий ціннісний статус наукового знання, в тому числі в системі освіти. Наукове знання, як і раніше, становить зміст навчання, нові ж етичні мотиви виникатимуть у рамках нової парадигми знання й формуватимуться у міру розвитку людиновимірних систем, пов'язаних із виникненням нових соціальних технологій, глобальних інформаційних мереж тощо. У процесі навчання ми завжди будемо орієнтуватися на оволодіння передусім способами діяльності та науковим знанням.

Майже всі історично відомі філософські системи порушували проблеми освіти, розробляли її світоглядні парадигми.

С. І. Подмазін виокремлює чотири типи орієнтації освіти залежно від етапу розвитку людства. Так, на етапі первіснообщинного ладу домінувала синкретична соціогуманна освіта, за часів рабовласницького та феодального устроїв — політична освіта, за доби Відродження, нового та новітнього часу — політико-економічна освіта, а за наших часів виникає та у найближчому майбутньому

домінуватиме освіта соціогуманістична [10, 82].

Величезну роль у становленні європейської філософії освіти відіграли люди різні за вдачею, але об'єднані проблемою освіти вільної особистості: Сократ, Платон, Аристотель. Учень Сократа Платон присвятив проблемі освіти більшу частину свого твору «Республіка». На думку Платона, учнів слід навчати відповідно до їхніх здібностей, а не давати всім однакову освіту. Дж. Дьюї у XX ст. захоплено говорить про «разюче зауваження» Платона стосовно того, що освіта має бути пристосована передусім до дитини, однак не погоджується з тим, що освіта має відповідати суворо визначеним категоріям людей, адже освіту, на його думку, треба добирати індивідуально для кожної конкретної дитини. Хоча про розвиток особистості у платонівському освітньому проекті взагалі не йшлося, оскільки для Платона головна мета освіти — це безперервне функціонування ідеальної держави, а не розв'язання дрібних проблем її громадян.

Аристотель запропонував модель морального виховання, доволі популярну й досі: тренувати дітей у гіпотетичних варіантах поведінки, тобто у вправах із доброї, належної поведінки. Розмірковуючи про мету виховання, він зводив її до цілісної реалізації призначення людини, що полягає у свободі, мудрому спогляданні та філософських роздумах. Аристотель підкреслював, що саме через освіту здійснюється вступ людини до інтелектуального життя, побудованого на розумі.

Отже, бачимо, що головними механізмами педагогічного формування людської особистості з найдавніших часів вважали зовнішній вплив та внутрішній саморозвиток. Наприклад, у Спарті зовнішній вплив вважали таким, що цілком і повністю визначає характер людини, відтак освіта та виховання перебували під абсолютним контролем держави. В Афінах, навпаки, найбільшого значення надавали вільному розвитку особистості, вважаючи, що саме така особистість може принести найбільшу користь державі.

У XVI ст. М. Монтень визначав освіту як процес, в якому дитині навіюють готові істини, навіть якщо вона ще не здатна свідомо визначити їх достовірність. Згідно з його теорією, дитині треба допомогти навчитися самій спостерігати світ і на підставі цих спостережень розмірковувати, порівнювати, оцінювати, формулювати самостійні судження. Вихователем дитини є сама природа, а здатність до судження виникає завдяки власному досвіду через зіставлення ментального відображення з дійсністю.

Дж. Локк (XVII ст.) висунув тезу, згідно з якою в розумі не-має того, чого не було б попередньо у відчуттях. Цим самим першорядне місце в освіті дитини він відводив її особистому досвіду. У такому разі керувати навчанням слід, орієнтуючись на природні схильності дитини, яка природним чином прагне до вільної та різноманітної діяльності [6, 5—67]. Багато в чому ці методичні прийоми реалізували педагоги-новатори другої половини XX ст. (Ш. Амонашвілі, О. Захаренко, В. Сухомлинський, І. Ткаченко). Вчені та директори сільських шкіл, вони осмислили та запропонували особистісно орієнтовані моделі навчально-виховного процесу [5, 184—215].

Розвиваючи педагогічні погляди Дж. Локка, Ж.-Ж. Руссо наголошував, що освіта має бути спрямована на виявлення обдарувань дитини, на спонукання її самостійно набувати особистого досвіду. Він закликав поважати в дитині особистість і надавати їй свободу розвитку, для чого вважав за необхідне відповідно організовувати навколишнє середовище. Але, на його думку, дитину не можна просто полишати на саму себе: потрібне педагогічне керівництво її вільним розвитком. Ж.-Ж. Руссо найповніше висловив типові для доби Просвітництва погляди на освіту, він розумів її як процес становлення людини на уламках її нерозумних тілесних бажань, які зазнали краху.

Згідно з поглядами Г. В. Ф. Гегеля, освіта є процесом звільнення від безпосереднього — не опосередкованого метою — існування, випадкового, неістотного, несуттєвого буття. На його думку, освіта є цариною, в якій кожен індивід дістає можливість досягти особистого високого рівня духовності завдяки кропіткій роботі над собою [3, 7—209].

Г.-Г. Гадамер вважав освіту підґрунтям та системотвірним зв'язком гуманітарних наук. На його думку, «освіта найтіснішим чином пов'язана з поняттям культури» і позначає «специфічний людський спосіб перетворення природних задатків та можливостей». Тобто сутність освіти полягає у формуванні «загального почуття», у «піднесенні до всезагального», у створенні соціального та природного середовища, що сприяє роботі людської самосвідомості та саморозумінню.

У західноєвропейських країнах та США філософія освіти розвивалася на парадигмальних засадах різних філософських шкіл та психологічних концепцій, що зумовило багатоманітність її напрямів.

Ірраціональний (ірраціонально-езотеричний) напрям філософії освіти вибудовують на базі філософського ірраціоналізму (зокрема,

сюди входить «вальфдорфська педагогіка», що базується на методологічних засадах антропології Р. Штейнера). Цільовою орієнтацією цієї педагогічної концепції є розвиток передусім чуттєвої сфери особистості (емоцій, художнього смаку тощо), якій віддають пріоритет перед інтелектуальною цариною. Головні принципи цієї парадигми — відповідність людини та природи, виявлення та реалізація особистісних потенціалів, свобода у формах та способах особистісної самореалізації. Оскільки раціональні методи пізнання сутності людини тут заперечуються, то педагог має інтуїтивно вловлювати прояви дитячої психіки, а його педагогічна місія перетворюється на свого роду життєвий подвиг.

Педологію вважають практичним різновидом «гуманітарної освітньої парадигми (В. Кащенко та ін.). Її світоглядною базою є ідея цілісного пізнання особистості вихованця шляхом інтегрування результатів, отриманих методами різних наук, насамперед методами тих психологічних концепцій, що розкривають природу людської мотивації.

Екзистенційна дидактика також виходить з абсолютної непізнаваності особистості учня, а тому заперечує можливість цілеспрямованої організації педагогічного процесу. Вона наголошує на інтуїтивному спілкуванні та інших формах емоційно-чуттєвих контактів між педагогом та його вихованцями. Тому як головний метод навчання тут визнають індивідуалізований вільний діалог за умов мінімізації колективних форм навчання.

Біхевіористська концепція навчання сягає перших десятиріч ХХ ст. і спирається на класичні праці Дж. Б. Уотсона, Дж. Толмена, Б. Скіннера, які вважали, що на поведінку людини, її міжособистісні контакти, досягнення в діяльності та творчості впливає передусім середовище. Воно є певною конфігурацією мотивів та стимулів, які визначають поведінкові реакції людини. Отже, людина — це певна «чорна скринька», поведінку якої визначає активне середовище. Це поведінку ми можемо спостерігати, а що відбувається всередині цієї «чорної скриньки» (тобто в духовному світі особистості) — не так важливо. Тому головне завдання педагогіки — формування функціональних зв'язків між стимулами (середовищем) та реакціями (людською поведінкою). Згодом ідеї біхевіоризму було використано у ході удосконалення комунікативних технологій, передусім у педагогіці при розробленні ефективних методів впливу на поведінку людини.

Крайнім проявом раціоналістичного напрямку у філософії

педагогіки вважають прагматичну та неопрагматичну теорії навчання, що ґрунтуються на ідеях В. Джеймса, Дж. Дьюї та ін. За цими теоріями, головним завданням навчання є підготовка особистості, яка буде максимально успішною в соціальному та професійному сенсі. Тобто досягнення життєвого (професійного, приватного) успіху — це та головна мета, на шляху до якої знадобляться різноманітні методи. Тут маємо певні паралелі з біхевіористичним тлумаченням головних завдань освітнього процесу: технології навчально-виховного процесу мають дати «на виході» формування оптимальної соціальної поведінки вихованців.

На принципи раціоналізму також спирається школа діалогу культур, головні постулати якої сформулював В. Біблер, ґрунтуючись на методології М. Бахтіна та М. Бубера. На думку В. Біблера, сучасний освітній процес є навчанням та вихованням учнів за допомогою своєрідного діалогу кількох історично сформованих «розумів»: «розуму ейдетичного» (античність), «розуму запричащеного» (середньовіччя), «розуму, що пізнає» (новий час) та «розуму-розуміння» (ХХ—ХХІ ст.).

Гуманітарна філософія освіти ґрунтується на ідеях «філософії життя» В. Дільтея, на розумінні духовної культури як гегелівського «духу народу» (або «генія»), на неокантіанському «царстві цінностей». Розглядаючи духовність як реальний засіб здобуття людиною певної автономії, представники гуманітарної філософії освіти розв'язують «педагогічну антиномію» між учнем, який самостверджується, та шкільними вимогами через діалог, герменевтичне (витлумачувальне) сприйняття учнем отримуваної інформації, що забезпечує йому захист від шаблонних вимог навчальних програм, а школу як таку принципово гуманізує, тобто певним чином відособлює від політики, церкви, ідеології.

«Педагогіка серця», що сягає своїм корінням творчої спадщини відомих мислителів та педагогів Я. Корчака, Г. Сковороди, П. Юркевича, віддає перевагу вихованню перед навчанням і спирається не стільки на формальну дидактику, скільки на любов педагога до своїх вихованців. Як і всі просвітителі, Януш Корчак вважав, що суспільство можна змінити, удосконалюючи людей вихованням на основі наукової педагогіки. У своїй праці «Право дітей на повагу» він закликає всіх педагогів, які мають справу з дітьми: «Поважаймо чисте, ясне, непорочне, святе дитинство, ба навіть схилиймося перед ним».

Г. Ващенко пропонував будувати педагогічну систему, поєднуючи

чотири органічно злиті компоненти виховання: морально-релігійний та естетичний; національно-патріотичний; інтелектуальний, фізичний. Єдність компонентів педагогічного процесу вчений порівнював з єдністю психіки людини [2, 189]. Слід зазначити, що до формування свого виховного ідеалу Г. Ващенко підійшов не тільки як педагог, зорієнтований на національне виховання, але й як суто прагматичний психолог, працю якого «Детские вопросы в форме почему» класик психології М. Рубінштейн рекомендував для прочитання в своєму академічному підручнику «Психологія».

Радянські виховні ідеали пов'язують із твердженням А. Макаренка про домінуючу роль колективу у вихованні, «формуванні нової людини» [7, 203—207].

З огляду на цивілізаційні процеси ці ідеали зазнавали як піднесення, так і падіння. Ідеї виховання особистості в колективі розвинув і В. Сухомлинський. Знання дитини, людей, які її оточують, і є сутністю науки про «людинознавство», знаходять своє відображення у гуманістичних освітніх ідеалах. Проте знання про чесноти, шляхи та умови розвитку стають дієвими лише за умови, коли людина сама перетворюється на суб'єкт діяльності. «Піднесення людини я уявляю собі як глибоку моральну роботу розуму і серця, сенс цієї роботи полягає в тому, що людина готується духовно, морально до самовиявлення, до того, щоб розкрити себе» [11, 466, 472].

О. Захаренко продовжив ідеї В. Сухомлинського в теоретико-практичному вимірі. Він розвинув ідею середовищного підходу до проблеми розвитку особистості [4, 216].

Окремі аспекти гуманістичного підходу до виховання учнів реалізував І. Ткаченко, зокрема трудового виховання, організації продуктивної праці учнів [12, 11—270].

Очевидним є те, що окремі позиції на певних етапах розвитку освітніх ідеалів у вітчизняній педагогіці переживалися з європейськими. Ідеї колективного виховання А. Макаренка дещо співзвучні з френопедагогікою (названа так за іменем її фундатора С. Френе), в якій головну роль відводять учнівському колективу, однак у ній дозволявся вільний вибір учнями навчальних предметів та методу спроб і помилок у виборі змісту освітньої діяльності.

Особистісно орієнтована концепція освіти постала на ґрунті філософської антропології М. Шелера, Е. Кассіра та ін. Її представники, обстоюючи необхідність синтезу «екзистенційного» та «культурологічного» напрямів, сформованих усередині

гуманітарного підходу, вбачають сенс освітнього процесу у формуванні людини як істоти біосоціальної та водночас духовної. Вони пропонують будувати навчально-виховний процес, спираючись не тільки на «активність» індивіда в рамках об'єктивних закономірностей, але й на сформовані «сенси» (установки, ідеї, цінності тощо), що здатні успішно конкурувати із зовнішньою детермінацією. Тобто учня вони розглядають як автономну істоту, яка бере активну участь у своїй власній освіті. Тому головним засобом педагогічної діяльності вони вважають діалог з учнем як автономним суб'єктом, потреби та інтереси якого постійно коригують освітній процес. Наукові підходи, що мають сучасне визначення виховних ідеалів і розроблені як у психології, так і в педагогіці (І. Бех, О. Киричук, М. Красовицький, Л. Виготський, С. Рубінштейн, О. Леонт'єв, Г. Костюк), розвинули теоретичні положення особистісно орієнтованого підходу для сучасної освіти.

Принциповим для сучасних філософсько-педагогічних концепцій та виховних практик є так званий етичний ідеал, що формується у певній культурі й концентрує в собі її уявлення про ціннісні підстави буття та способи їх утілення. У філософсько-антропологічному ракурсі цей ідеал розглядають як певне поєднання трьох компонентів феномена людини — духовного, соціального та фізичного. В онтологічній площині ці компоненти постають у вигляді відповідних груп якостей людини, що формуються за рахунок опанування та перетворення елементів культури, соціуму та природи. Тобто формування у навчально-виховному процесі готовності до соціальної діяльності — це розвиток цілеспрямованої активності, зміст якої заданий соціальною роллю, а педагогічне формування культурної діяльності — це розвиток активності, інспірованої життєвими цінностями та сенсидами.

Якщо культура являє собою середовище формування внутрішнього світу особистості, сформованого мовою, традиціями, національним менталітетом, що сприяє становленню духовно цілісної особистості, то соціум організовує «відчуження» цього внутрішнього світу в рамках певної соціальної ролі, забезпечуючи людину набором необхідних соціальних ролей та технологіями їх виконання.

Що стосується третього компонента феномена людини — природного, то це передусім багаторівневе буття людської тілесності (психофізіологія, психосоматика тощо). Тіло людини є природною первинною передумовою соціально-культурного існування людини. У філософсько-педагогічному розумінні природне відрізняється від

культурного та соціального тим, що є предметом не стільки опанування (як чимось зовнішнім), скільки перетворення «окультурення» (як чогось вну-трішньо властивого).

Ці стратегії мають загальнокультурний фундамент, але втілення отримують у конкретній педагогічній системі найголовнішим завданням якої є формування духовності особистості. Формування духовності у навчально-виховному процесі передбачає в свою чергу наголос на ціннісно-нормативній сфері свідомості на побутовому рівні (праця, традиції, обряди, свята, стереотипи соціальної поведінки) та на рівні самосвідомості (єдність етичного, морального та когнітивно-раціонального). Крім цього, існує так званий діяльнісний (або технологічний) зріз духовності, що включає сукупність технологій, зумовлених предметною цариною фахівця (його професією, фаховою спеціалізацією).

Отже, філософське осмислення педагогічних проблем логічно призвело до концептуального становлення особистісно орієнтованої освіти, що на сьогодні має певні усталені принципи: визнання особистості (учня, вчителя, керівника навчального закладу) суб'єктом освітньої діяльності та суб'єктом відносин; визнання людини складною системою, що здатна до саморозвитку; визнання особистості метою, а не засобом освітньої діяльності тощо.

Необхідність створення нової концепції освіти в Україні зумовлена не тільки потребами її державного та суспільно-історичного розвитку, але й загальними закономірностями світового розвитку, вимогами сучасної цивілізації, особливостями розвитку науки та культури. Водночас потрібно враховувати і той незаперечний факт, що на становлення та еволюцію засад концепції освіти впливає домінуюча в суспільстві філософсько-світоглядна традиція розв'язання загальнозначущих проблем. Тому пошук засад нової концепції освіти не може бути вичерпаний використанням у педагогічному процесі сучасних західних технологій навчання і зведений лише до застосування запозичених методик на українському ґрунті, який до того ж не завжди готовий їх прийняти.

Отже, стратегічні світоглядні завдання конкретизації сучасних освітніх ідеалів у контексті реформування системи освіти в Україні передбачають формування освіченої та вихованої особистості з високим рівнем культури, що вимагає розв'язання таких освітніх завдань:

- забезпечення оволодіння учнями новим інтелектуальним баченням світу, визначення ними свого місця у цьому світі;

- підготовка учнів до самостійного пошуку сенсу життя за умов радикальних соціально-політичних та соціально-економічних змін;
- формування та розвиток творчого потенціалу кожної дитини, сприяння повній реалізації її нахилів та здібностей;
- засвоєння особистістю загальнолюдських норм гуманістичної моралі;

- розвиток внутрішньої свободи та здатності до саморегуляції поведінки, почуття власної гідності;

- виховання позитивного ставлення до праці як найвищої цінності у житті та розвиток потреби у творчій діяльності;

- підготовка особистості до майбутнього самостійного життя.

З огляду на важливість окресленої нами проблеми сучасна педагогічна практика потребує наукових досліджень суспільного змісту виховного ідеалу, уточнення його компонентів та реалізації в освітньому процесі.

У центрі уваги освіти мають бути не програми та заходи, а саме дитина, її індивідуальні нахили та інтереси, що сприятиме формуванню належного інтелектуально-етично-естетично-екологічного середовища, причому не тільки педагогами, а й самими школярами.

Література

1. Бех І. Д. Виховання особистості: Сходження до духовності / І. Д. Бех. — К. : Либідь, 2006. — 272 с.
2. Ващенко Г. Виховний ідеал / Г. Ващенко. — Полтава : Полтавський вісник, 1994. — 191 с.
3. Гегель Г. В. Ф. Философская пропедевтика / Г. В. Ф. Гегель // Работы разных лет : в 2 т. — М. : Мысль, 1971. — Т. 2. — С. 7—209.
4. Захаренко О. А. Слово до нащадків / О. А. Захаренко. — К. : СПД Богданова А. М., 2006. — 216 с.
5. Іванюк Г. І. Соціально-педагогічні засади розвитку сільської школи в Україні (1958—2000 рр.) : монографія / Г. І. Іванюк. — К. : Пед. думка, 2007. — 408 с.
6. Локк Дж. Розвідка про людське розуміння / Дж. Локк ; пер. з англ. Н. Бордюкової у 4 кн. — Х. : Аката, 2002. — Кн. 1. — 149 с.
7. Макаренко А. С. Проблемы воспитания в советской школе / А. С. Макаренко // Педагогические сочинения : в 8 т. — М. : Педагогика, 1984. — Т. 4. — С. 203—207.
8. Монтень М. Об искусстве жить достойно: Философские очерки / М. Монтень. — М. : Детская литература, 1973. — 206 с.
9. Огнев 'юк В. О. Освіта в системі цінностей сталого людського

- розвитку / В.О. Огнев'юк. — К. : Знання України, 2003. — 450 с.
10. Подмазин С. И. Личностно-ориентированное образование / Социально-философское исследование / С. И. Подмазин. — Запорожье : Просвіта, 2000. — 250 с.
11. Сухомлинський В. О. Людина — найвища цінність // Вибр. тв. в 5 т. — К. : Рад. шк., 1977. — Т. 5. — С. 466, 472.
12. Ткаченко І. Г. Богданівська середня школа ім. В. І. Леніна / І. Г. Ткаченко. — К. : Рад. шк., 1975. — 276 с.

В статтє представлєны результати научных исследований влияния общества и цивилизации на развитие образовательных идеалов человека.

Ключевые слова: образовательный идеал человека, образовательный идеал общества, философия образования, цивилизационные процессы.

This article shows the results of scientific researches about effect of society and civilization on the development of educational ideals of human.

Key words: educational ideal of human, educational ideal of society, philosophy of education, civilizational processes.

Стаття надійшла до редакції 09.08.2010р

УДК 371.3.002.6:7.012:373.57(045)

Калініченко О. В.,
м. Київ

Результати експериментального впровадження методики навчання старшокласників композиції у допрофесійній художній освіті

У статті наведено критерії, за якими визначено рівні навчальних досягнень старшокласників з композиції. Окреслено успіхи учнів у композиційній діяльності, пов'язані із застосуванням розробленої методики навчання композиції, за результатами її експериментального впровадження у допрофесійній художній освіті.

Ключові слова: методика навчання композиції, результати експериментального впровадження, допрофесійна художня освіта.

Дослідження широкого кола питань художньої освіти та підготовки майбутніх фахівців у галузі образотворчого мистецтва, архітектури, графічного і промислового дизайну посідає вагомє місце серед пріоритетних напрямів сучасної педагогічної науки. Однією з умов успішного вступу абітурієнтів до вищих навчальних закладів, які готують фахівців означених спеціальностей, є надання старшокласникам допрофесійної художньої освіти та, зокрема, навчання їх композиції як базовій навчальній дисципліні, що входить до переліку фахових вступних випробувань.

Відсутність спеціальних досліджень щодо особливостей навчання основам композиції старшокласників призвела до того, що сьогодні точно не визначено зміст та методику навчання композиції майбутніх абітурієнтів. Тому постає необхідність в організації допрофесійної художньої освіти старшокласників, яка забезпечила б їм достатній рівень знань, умінь та навичок не тільки для вступу до ВНЗ, але й для успішного навчання у ньому. Така освіта може надаватися на підготовчих курсах ВНЗ за навчальними програмами, які не тільки передбачають розширення меж знань, отриманих у середній школі, відповідають за змістом вимогам вступних іспитів, але й узгоджуються з навчальними планами вищих закладів освіти, тобто

Пам'ятка авторів

Збірник наукових праць Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України та Благодійного фонду імені Антона Макаренка «Педагогічний процес: теорія і практика» друкує статті з проблем теорії і практики педагогічного процесу, дидактики, методики і технології професійного навчання, історії професійної педагогіки, психології й освіти, науково-практичної та експериментальної роботи в навчальних професійних закладах освіти різних типів та рівнів акредитацій.

1. Стаття повинна відповідати тематиці збірника і сучасному стану науки, бути літературно опрацьованою. Автор статті відповідає за достовірність і вірогідність викладеного матеріалу, за належність даного матеріалу йому особисто, за правильне цитування джерел та посилання на них.

2. Обсяг статті - до 10 сторінок комп'ютерного набору.

3. Статтю доповнюють анотації українською, англійською та російською мовами обсягом до 8 рядків, які розміщуються відповідно на 1 сторінці після назви статті українською мовою разом з визначеними ключовими словами, після поданої до статті літератури – російською та англійською мовами з назвою статті та з ключовими словами без позначення свого прізвища в перекладі.

4. Тільки на першій сторінці статті у верхньому куті, зліва, автор проставляє відповідно тематиці дослідження УДК; прізвище та ініціали розміщує праворуч, під ними вказує місто або область, де мешкає автор. В нижньому куті, зліва - копірайт (©), біля нього – прізвище з ініціалами, через кому – рік, в якому була подана стаття до друку.

5. Використані джерела (з назвою «література»), на які зроблено посилання, оформлені в квадратних дужках по тексту статті з позначенням сторінок (але буква «с» не проставляється); вони мають бути подані в кінці статті та оформлені згідно вимог ВАК України.

6. Після літератури подаються анотації російською та англійською мовами (див. п. 3).

7. Текст статті набирається на аркушах білого паперу стандартного формату А 4, кеглем 14, через 1,5 інтервали (30 рядків на сторінці) з дотриманням таких розмірів полів: верхнього, нижнього і лівого - 20 мм, правого - 10 мм. Загальна кількість ілюстрованого матеріалу і таблиць не повинна перевищувати чотирьох.

8. Таблиці виконуються згідно з вимогами Держстандарту і

розміщуються у тексті статті. Ілюстрації та таблиці входять до загального обсягу статті.

9. Автор подає статтю у двох примірниках на папері та на електронному носії і підписується на звороті останньої сторінки першого примірника. Цим він підтверджує, що всі дати, цитати, фактичні дані звірені, матеріал вичитано, тобто статтю підготовлено до видання. Статті, подані з порушенням наведених вимог або не відповідаючи тематиці збірника, редакційна колегія не розглядатиме.

До статті додаються такі супроводжувальні документи:

1. Дві рецензії, підписані докторами або кандидатами (педагогічних чи психологічних) наук відповідно до напрямку статті, що звірені круглою печаткою установ за місцем роботи рецензентів.

2. Повідомлення про автора (прізвище, повністю ім'я та по батькові, посада, науковий ступінь і вчене звання, домашня адреса, телефон, електронна адреса).

Збірник наукових праць «Педагогічний процес: теорія і практика» видається з благодійною метою і розповсюджується безкоштовно.